

Modaliteti angažovanja radnika na platformama za dostavu:

može li predložena direktiva
Evropske unije da promeni stvari

Autor

Dr Darko Božičić

Urednici

Branka Anđelković

Tanja Jakobi

Modaliteti angažovanja radnika na platformama za dostavu:

može li predložena direktiva
Evropske unije da promeni stvari

Autor

Dr Darko Božičić

Asistent na Katedri za radno i
socijalno pravo Pravnog
fakulteta u Novom Sadu

Izdavač

Centar za istraživanje
javnih politika

Urednici

Branka Anđelković
Tanja Jakobi

Decembar 2022

Napomena

Objavlivanje ovog prikaza podržao je Olaf Palme Centar u Srbiji. Stavovi izneti u ovom prikazu pripadaju isključivo CENTRU i ne predstavljaju nužno stav Olaf Palme Centra u Srbiji.

Modaliteti angažovanja radnika na platformama za dostavu: može li predložena direktiva Evropske unije da promeni stvari

Dr Darko Božičić,
asistent na Katedri za radno i socijalno pravo
Pravnog fakulteta u Novom Sadu

Šta su to digitalne platforme?

Izlaskom na tržište, digitalne platforme umnogome su promenile način poslovanja u velikom broju privrednih delatnosti. Razlog tome vidimo u specifičnom načinu funkcionisanja ovih digitalnih servisa. U najširem smislu, digitalne platforme predstavljaju svojevrsno tržište, mesto na kojem se „sastaju” dvoje ili više različitih, ali međusobno zavisnih učesnika, od kojih najmanje jedan od njih ostvaruje vrednost iz takvog odnosa, pri čemu se taj „susret” odvija posredstvom interneta.¹ Reč je, zapravo, o novom poslovnom modelu gde se posredstvom platforme koja predstavlja „prozor“ ka otvorenom tržištu realizuju privremene potrebe za određenim dobrima ili uslugama, koje uglavnom pružaju privatni subjekti.“² Kao bitna obeležja digitalnih platformi možemo izdvojiti to što: 1) deluju online, tj na internetu i posredstvom interneta; 2) predstavljaju virtuelno tržište koje okuplja više različitih učesnika koji ne mogu sami da stupe u direktnu vezu (Multi-Sided Market);³ 3) povezivanje učesnika na takvom tržištu vrši se posredstvom algoritma platforme. Tako, digitalna platforma deluje kao katalizator za realizaciju različitih društvenih potreba, pri čemu, treba pomenuti da danas, gotovo za svaku društvenu potrebu, postoji platforma koja spaja ponudu i potražnju za zadovoljavanjem konkretne potrebe. Izuzetak, naravno, nije ni potreba za radom.

---

¹ UK House of Lords, *Online Platforms and the Digital Single Market*, 2016, paragraf 39.

² Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, *A European Agenda for the Collaborative Economy*, COM/2016/0356 final.

³ Kao glavne odlike ovakvog tržišta navode se: a) dve ili više grupa učesnika na tržištu; b) te grupe su međusobno zavisne, tj. potrebne su jedne drugima; v) ne mogu same direktno da se ”pronađu”; g) veza između njih uspostavlja se posredstvom digitalne platforme. David S. Evans, Richard Schmalensee, *The antitrust analysis of multi-sided platform businesses*, National Bureau of Economic Research, NBER working paper series, Working Paper 18783, str. 7. Dostupno na internet adresi https://www.nber.org/system/files/working_papers/w18783/w18783.pdf

Kako funkcionišu digitalne platforme preko kojih se vrši rad?

Digitalna platforma posredstvom koje se odvija rad zapravo je internet servis, odnosno aplikacija kojoj, s jedne strane, pristupaju subjekti koji imaju potrebu za izvršenjem određenog rada (u daljem tekstu: klijenti ili korisnici), a sa druge strane subjekti koji mogu da izvrše potreban rad, tj. oni koji imaju potrebu za pronalaskom posla (u daljem tekstu: digitalni ili platformski radnici). A tačno između njih stoji sama digitalna platforma. I zapravo je specifičnost odnosa koji se uspostavljaju u okviru i povodom rada posredstvom digitalnih platformi srž (radnopravnog) problema. Kod ovog oblika vršenja rada uspostavlja se specifičan odnos u kojem učestvuju tri subjekta – klijent, digitalna platforma i digitalni radnik. Tradicionalno poimanje odnosa između ljudi povodom (podređenog) rada zasnovano je na bipartitnom modelu, koji podrazumeva dve strane – lice koje za odgovarajuću novčanu naknadu vrši rad sa jedne strane, i sa druge strane lice koje ima potrebu za tim radom i koje plaća taj rad (poslodavac), izdaje naloge gde, (do) kada i na koji način izvršiti potreban rad. Kada bismo to preneli na teren digitalnog rada, u ulozi lica koje vrši rad našao bi se digitalni radnik, a u ulozi lica koje ima potrebu za radom našao bi se klijent. Međutim, između njih, u digitalnom radu, ne postoji direktan, neposredan odnos, već se između njih pojavljuje digitalna platforma.⁴ Oba subjekta, i klijent i digitalni radnik, suštinski su korisnici platforme posredstvom koje digitalni radnik izvršava rad, a klijent vrši plaćanje za izvršeni rad. Plaćanje za rad klijent izvršava platformi, koja zatim novčani iznos prosleđuje digitalnom radniku, ali jedan deo tog iznosa zadržava za sebe na ime provizije za uparivanje radnika i klijenta. Međutim, tu se ne završava uloga platforme u ovom trouglu složenih odnosa.⁵ One ne deluju kao puki posrednici između učesnika na tržištu rada, već imaju daleko aktivniju poziciju i suštinski sa klijentom dele određene uloge koje u tradicionalnom poimanju radnog odnosa ima poslodavac. Tako, digitalna platforma (može da) vrši selekciju digitalnih radnika i uparivanje sa klijentima, nadzor nad rezultatima i ocenjivanje rada digitalnog radnika, a isto tako

---

⁴ O nemogućnosti primene tradicionalnog bipartitnog modela regulisanja odnosa povodom rada na odnose u digitalnom radu vidi: Jeremias Prassl, Martin Risak, *Uber, Taskrabbit, And Co.: Platforms As Employers? Rethinking The Legal Analysis Of Crowdwork*, Comparative Labor Law & Policy Journal, No. 3/2016.

⁵ European Commission, *Study to gather evidence on the working conditions of platform workers*, final report, Luxembourg, 2020, str. 42.

određuje i visinu novčane naknade koju za svoj rad ostvaruju digitalni radnici.⁶ U ovoj zamršenoj konstelaciji međusobnih odnosa svih subjekata u radu preko digitalnih platformi izostaje odgovor u vezi pitanja prava, obaveza i odgovornosti u pogledu rada koji se obavlja posredstvom ovakvih platformi. Kao ključna, postavljaju se pitanja: Koja su prava digitalnih radnika? U kojem obimu ih ostvaruju? I - sa tim povezano - ko je odgovoran za obezbeđivanje njihovih prava po osnovu rada?

Šta su to digitalne platforme za dostavu?

Same digitalne platforme posredstvom kojih se vrši rad predstavljaju jednu heterogenu kategoriju.⁷ Između njih postoje razlike u vrsti rada koji se vrši posredstvom platformi, načinu na koji se taj rad izvršava, u tome kako se sprovodi proces selekcije, ocenjivanja, nadzora nad radom digitalnih radnika, jednom rečju, postoje razlike u samom načinu funkcionisanja platformi. Te razlike reflektuju se i na funkcionisanje poslovnog modela platformi, karakter njihove uloge između klijenta i digitalnog radnika, a dalje i na uslove u kojima rade digitalni radnici, što konsekventno utiče i na razlike u pogledu (pokušaja) regulisanja njihovog položaja.⁸

U literaturi su prisutni različiti kriterijumi za tipologiju digitalnih platformi, koji se tiču stručne spreme digitalnih radnika, ili, načina "uparivanja" klijenta i digitalnog radnika.⁹ Ipak, suštinska razlika između digitalnih platformi koja dalje generiše sve druge bitne različitosti tiče se načina na koji se obavlja rad. U zavisnosti od toga da li se sam rad obavlja virtuelno, posredstvom interneta, ili pak u realnom, fizičkom prostoru, razlikujemo dve grupe platformi – digitalne platforme zasnovane na mreži (*Online web-based platforms*) i digitalne platforme zasnovane na lokaciji (*Location-based platforms*).¹⁰ Obe ove vrste digitalnih platformi jesu virtuelne, jer se

---

⁶ Sve ove aktivnosti digitalna platforma sprovodi posredstvom takozvanog algoritamskog menadžmenta. Više o algoritamskom menadžmentu digitalnih platformi kao i o njegovom uticaju na prava po osnovu rada digitalnih radnika više kod: Darko Božičić, *Na šta mislimo kada kažemo... Algoritamski menadžment i prava radnika*, Edicija Trg, Institut za filozofiju i društvenu teoriju, Beograd, 2022.

⁷ Eurofound, *Employment and working conditions of selected types of platform work*, 2018, str. 4, 63.

⁸ Zachary Kilhoffer, Karolien Lenaerts, Miroslav Beblavý, *The Platform Economy and Industrial Relations Applying the old framework to the new reality*, CEPS Research Report, No. 2017/12, str. 24-26.

⁹ Eurofound, *Employment and working conditions of selected types of platform work*, *op. cit.*, str. 4.

¹⁰ O načinu vršenja rada kao kriterijumu tipologije digitalnih platformi i kod: ILO, *The role of digital labour platforms in transforming the world of work*, Geneva, 2021, str. 74-77; Cristiano Codagnone, Fabienne Abadie,

koriste posredstvom interneta, ali je glavna linija distinkcije povučena prema tome gde, odnosno kako digitalni radnik izvršava rad.

Specifičnost na lokaciji zasnovanih platformi tiče se prirode rada, odnosno poslova koji se obavljaju posredstvom ovih platformi. U pitanju su poslovi koji spadaju u tradicionalne oblike vršenja rada poput vršenja transporta, održavanja higijene, poslovi sitnih kućnih popravki, kućne nege, pružanja različitih administrativno-tehničkih, kao i medicinskih usluga. Dakle, ti poslovi su tradicionalni u smislu da podrazumevaju fizički, manuelni rad, koji se odvija u fizičkom, a ne virtuelnom svetu. Iako i u ovom slučaju platforme deluju kao digitalni posrednici, ipak - a imajući u vidu prirodu rada koji se sprovodi posredstvom ove vrste platformi - nužno dolazi do direktne interakcije između klijenta i digitalnog radnika u realnom (*offline*) svetu. Upravo zbog prirode posla, kod ove vrste digitalnih platformi postoje kako prostorne tako i vremenske granice u nastojanju da se spoje klijent i digitalni radnik. Tako je krug lica koja mogu da odgovore na ponuđene poslove prostorno posmatrano, značajno uži, i suštinski, lokalnog je karaktera.

Među njima, na našem prostoru najpopularnije i najvidljivije jesu platforme posredstvom kojih se obavlja dostava hrane i drugih kućnih potrepština. Ovde klijent preko digitalne platforme odabere željeni obrok, ili drugu stvar potrebnu za pokućstvo, i to mu bude dostavljeno na kućnu adresu. Tako, klijent do obroka stiže sa svega nekoliko dodira na svom mobilnom telefonu, a zatim mu izabrani obrok bude na kućnom pragu za relativno kratak vremenski period. Ove platforme zanimljive su i zbog toga što u njihovom delovanju ne učestvuju „samo“ tri subjekta – klijent, platforma, digitalni radnik – već imamo još jednog, a to su restorani koji svoju ponudu hrane plasiraju upravo putem platformi.¹¹ Tek kada klijent izabere obrok i on bude pripremljen, tada na scenu stupa digitalni radnik, koji preuzima hranu iz restorana i dostavlja je na adresu klijenta. Za izvršavanje ovog posla, digitalni radnici mogu da koriste različita prevozna sredstva

---

Federico Biagi, *The Future of Work in the 'Sharing Economy' Market Efficiency and Equitable Opportunities or Unfair Precarisation?*, Joint Research Centre, 2016, str. 17-20.

¹¹ Pored toga, sve veću popularnost stiču platforme koje ne povezuju klijente sa već postojećim restoranima, već u svojoj ponudi imaju jelovnike iz tzv. virtuelnih kuhinja (Ghost Kitchens, Cloud kitchens, Virtual Kitchens). Reč je o neregistrovanim ugostiteljskim objektima u koje ne može da se sprovodi ishrana na licu mesta, već se kod njih priprema hrana samo za korisnike konkretne platforme. Vidi: Wilson K. Lee, *Ghost Kitchens: Reasons To Adopt This Type Of Food Delivery Model*, Forbes Magazine, članak od dana 11.12.2020. godine, dostupno i na internet adresi <https://www.forbes.com/sites/forbesbusinesscouncil/2020/12/11/ghost-kitchens-reasons-to-adopt-this-type-of-food-delivery-model/?sh=6ec5e3a45e54>.

(automobil, motor, bicikl, električni trotinet i sl.), ali ta sredstva obično nisu obezbeđena od strane platforme, već od samog radnika. Na tržište dostave, ove platforme ušle su na velika vrata i pre svega zahvaljujući niskim cenama usluge dostave prema klijentima, vrlo brzo su stekle prednost u odnosu na tradicionalni način vršenja dostave.¹² Kod nas su popularne platforme ovog karaktera *Wolt*,¹³ *Glovo*,¹⁴ *Mr.D.*¹⁵

Međutim, ove platforme nisu unele samo promene u pogledu načina na koji funkcioniše (privredna) delatnost dostave, već su u značajnoj meri promenile način na koji se odvija rad, te samim tim ostvarile su, pre svega negativan, uticaj i na brojna prava po osnovu rada. Taj negativan uticaj na radna prava dostavljača posledica su pravne forme, tj. načina na koji se radno angažuju dostavljači. Iz tog razloga, smatramo važnim da se u narednim redovima upoznamo sa najprisutnijim modalitetima radnog angažovanja dostavljača od strane digitalnih platformi u Srbiji.

Koji su modaliteti angažovanja dostavljača u Srbiji?

Dominantni položaj digitalnih platformi na tržištu dostave u Republici Srbiji suštinski je utemeljen na načinu na koji angažuju dostavljače. Prema navodu samih platformi, one sa dostavljačima ne zasnivaju radni odnos, već koriste jedan od tri modela angažovanja dostavljača:

- 1) dostavljači su registrovani kao preduzetnici sa kojima platforma zaključuje ugovor o poslovnoj saradnji (partnerski ugovor);
- 2) dostavljači su zaposleni za partnersku firmu sa kojom platforma ima ugovor o poslovnoj saradnji; i

---

¹² Mogućnost da prema klijentima izađu sa niskom cenom usluge dostave uzrokovana je time što platforme svoj primarni interes ne vide u prihodu koji ostvaruju od same dostave već pre svega od restorana, prodavnica, apoteka čiji su artikli predmet dostave. Naime, ove platforme prihode ostvaruju na dve strane: s jedne strane, klijentima se naplaćuje relativno niska cena usluge dostave, a sa druge strane platforme naplaćuju proviziju restoranima, prodavnicama, apotekama, u iznosu od 12% do 35% u odnosu na cenu koštanja artikla koji je predmet dostave. ILO, *The role of digital labour platforms in transforming the world of work*, op. cit, str. 88.

¹³ <https://wolt.com>.

¹⁴ <https://glovoapp.com>.

¹⁵ <https://www.misterd.rs>.

3) dostavljači su studenti koji rade preko studentske zadruge sa kojom platforma sarađuje.¹⁶

Ono što je zajedničko za sve ove modalitete angažovanja dostavljača jeste činjenica da zahvaljujući njima platforme nemaju obaveze iz domena radnog zakonodavstva prema dostavljačima, već svoj odnos sa njima uspostavljaju u oblasti privrednog, odnosno obligacionog prava. Na taj način, nauštrb prava po osnovu rada angažovanih dostavljača, značajno smanjuju troškove svog poslovanja, što im omogućava da korisnicima ponude relativno nisku cenu svojih usluga koje druge konkurentske kompanije, koje angažuju dostavljače u formi radnog odnosa, ne mogu da isprate. Analiziraćemo svaki od ovih modaliteta ponaosob iz ugla prava po osnovu rada dostavljača. Svaki od ovih modaliteta angažovanja dostavljača proizvodi različite posledice na njihova prava po osnovu rada, te iz tog razloga, pokušaćemo upravo kroz prizmu njihovog radnopravnog položaja da sagledamo svaki od ovih modaliteta.

a) Dostavljači kao preduzetnici

Kod ovog modaliteta angažovanja, dostavljač je preduzetnik koji je u poslovnom odnosu sa platformom. Shodno Zakonu o privrednim društvima,¹⁷ preduzetnik je poslovno sposobno fizičko lice koje obavlja delatnost u cilju ostvarivanja prihoda i koje je kao takvo registrovano u skladu sa zakonom o registraciji.¹⁸ Nakon registracije svojstva preduzetnika, dostavljač zaključuje ugovor o poslovnoj saradnji sa platformom putem kojeg regulišu svoj međusobni odnos. Sadržina ovakvih ugovora uglavnom se tiče načina izvršavanja dostave, pravila ponašanja dostavljača prema klijentima, vremena potrebnog da se bude aktivan na platformi, cene usluge dostavljanja koja se, u zavisnosti od načina obračuna, određuje ili u odnosu na sat rada, ili u odnosu na pojedinačno izvršenu dostavu, ili najčešće kao kombinacija ova dva kriterijuma. Pri tome, platforme uglavnom ne garantuju dostavljaču preduzetniku da će tokom vremena kada je prijavljen na platformi zaista i biti angažovan za vršenje usluge dostave, što znači da on sam snosi rizik ostvarivanja svoje potencijalne zarade. Pored toga, u svojstvu preduzetnika, dostavljač

---

¹⁶ Marko Miletić, *Wolt i Glovo – inovacije u nepoštovanju radnih odnosa*, internet portal Mašina, od dana 23.09.2019. godine. Dostupno na Internet adresi <https://www.masina.rs/wolt-i-glovo-inovacije-u-nepostovanju-radnih-odnosa/>

¹⁷ Službeni glasnik Republike Srbije, br. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - dr. zakon, 5/2015, 44/2018, 95/2018, 91/2019 i 109/2021.

¹⁸ Član 83 stav 1 Zakona o privrednim društvima.

ne ostvaruje prava iz radnog odnosa, što znači da ostaje bez prava na minimalnu zaradu, dnevni, nedeljni i godišnji odmor, ograničeno radno vreme, troškove prevoza i ishrane, prava u slučaju privremene sprečenosti za rad (bolovanje) itd. Dodatno, dostavljač kao preduzetnik sam snosi obaveze poreza i doprinosa od iznosa koji zaradi iz saradnje sa platformom,¹⁹ kao i troškove obavljanja delatnosti dostave (troškove prevoznog sredstva, registracije, goriva, mobilnog telefona, opreme i slično).

Posmatrano u odnosu na radni odnos, dostavljač kao preduzetnik ostvaruje samo ograničen splot prava iz socijalnog osiguranja (prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja, pravo na zdravstvenu zaštitu, prava za slučaj nezaposlenosti). Dakle, platforma kroz ugovor o poslovnoj saradnji sa dostavljačem kao posebnim, nezavisnim pravnim subjektom, reguliše sve detalje u pogledu načina obavljanja poslova dostave, i plaća cenu usluge dostave prema ugovorom utvrđenom kriterijumu, iz koje dostavljač snosi sve troškove javnih prihoda, troškove svog poslovanja, te iz koje na kraju treba da obezbedi i sopstvenu egzistenciju.

b) Dostavljači kao zaposleni u tzv. partnerskoj kompaniji

Kod ovog modela, platforma zaključuje posebnu vrstu ugovora o poslovnoj saradnji sa takozvanom partnerskom kompanijom, čiji zaposleni, ili bolje rečeno radno angažovana lica, po osnovu tog ugovora obavljaju poslove dostave za platformu. Predmet ovakvih neimenovanih ugovora je pružanje usluge kućne dostave. Njima se predviđa da će partnerska kompanija (ili izvođač poslova dostave), kao samostalan i nezavisan privredni subjekt, angažovati sve svoje ljudske, materijalne i tehničke resurse za obavljanje poslova koji su predmet ovog ugovora. Dakle, lica koja neposredno vrše dostavu za platformu su zapravo zaposleni ili (češće) na drugi način radno angažovani kod partnerske kompanije. Pri tome, kao i kod prethodnog modaliteta angažovanja dostavljača, i kod ovih ugovora detaljno se uređuje način vršenja dostave, pravila

---

¹⁹ Shodno zakonu o Porezu na dohodak građana („Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 24/2001, 80/2002, 80/2002 - dr. zakon, 135/2004, 62/2006, 65/2006 - ispr., 31/2009, 44/2009, 18/2010, 50/2011, 91/2011 - odluka US, 7/2012 - usklađeni din. izn., 93/2012, 114/2012 - odluka US, 8/2013 - usklađeni din. izn., 47/2013, 48/2013 - ispr., 108/2013, 6/2014 - usklađeni din. izn., 57/2014, 68/2014 - dr. zakon, 5/2015 - usklađeni din. izn., 112/2015, 5/2016 - usklađeni din. izn., 7/2017 - usklađeni din. izn., 113/2017, 7/2018 - usklađeni din. izn., 95/2018, 4/2019 - usklađeni din. izn., 86/2019, 5/2020 - usklađeni din. izn., 153/2020, 156/2020 - usklađeni din. izn., 6/2021 - usklađeni din. izn., 44/2021, 118/2021, 132/2021 - usklađeni din. izn. i 10/2022 - usklađeni din. izn.) preduzetnik može porez i doprinose plaćati na oporezivu dobit ili na paušalno utvrđeni prihod. Više o opcijama u vezi sa oporezovanjem preduzetnika videti članove od 31 do 51 ovog zakona.

ponašanja dostavljača, kao i odsustvo obaveze platforme da obezbedi određeni broj dostava tokom vremena aktivne prijave na aplikaciju od strane dostavljača.

Neretko se u literaturi ovakav vid angažovanja dostavljača poistovećuje sa takozvanim 3PL ugovorima (*Third Party Logistics*). Reč je o ugovorima posredstvom kojih proizvodne kompanije angažuju privredne subjekte da im, za potrebe njihovih proizvoda, izvrše usluge skladištenja i transporta robe. Međutim, kod 3PL ugovora akcenat nije samo na pružanju logističke podrške u vezi sa skladištenjem i prevozom robe – već pre svega na pružanju informacije u realnom vremenu u pogledu toga gde se roba nalazi i kako će doći do konkretnog korisnika. Imajući u vidu navedene karakteristike 3PL ugovora zaključak je da ne možemo staviti znak jednakosti između njih i prethodno opisanih ugovora koje digitalne platforme zaključuju sa tzv. parterskim kompanijama za potrebe dostave. Dva su bitna argumenta iz kojih proizlazi ovakav zaključak. Prvo, 3PL ugovori se zaključuju u cilju skladištenja i transporta robe proizvedene od strane naručioca posla, dok se u slučaju ugovora koje zaključuju digitalne platforme sa svojim partnerima ne radi o transportu njihovih proizvoda,²⁰ već proizvoda trećih subjekata (restorana, prodavnica, apoteka itd.). Tako zapravo u odnosu na te treće subjekte same platforme deluju kao svojevrsne 3PL kompanije. Drugo, bitna karakteristika 3PL ugovora jeste to što angažovane kompanije obezbeđuju informatičko-tehničku podršku u smislu praćenja transporta i pružanja informacija gde se predmet transporta nalazi u svakom trenutku. Kod dostava koje se pružaju posredstvom platforme celokupno praćenje i pružanje informacije obezbeđuje se kroz aplikaciju čiji je vlasnik upravo digitalna platforma, a ne njena partnerska kompanija čiji zaposleni izvršavaju uslugu dostave (transporta).

Kada je u pitanju radnopravni položaj lica koja neposredno izvršavaju posao dostave preko ovog modaliteta angažovanja, na prvi pogled učinilo bi se da činjenicom što su u radnom odnosu kod partnerske kompanije uživaju sva prava predviđena radnim zakonodavstvom. Ipak, u praksi stvari su daleko drugačije. Prema rečima samih dostavljača koji su angažovani na ovaj način, neretko se dešava da takozvane partnerske kompanije ili ne ispunjavaju svoje obaveze kao poslodavac ili da sa njihovim ispunjavanjem poprilično kasne.²¹ Pored toga, dostavljačima se čak

---

²⁰ Dodatno, skladištenje nije ni predmet ugovora koje zaključuju digitalne platforme.

²¹ Dunja Kučinac, *Kapitalizam na pedalama*, internet portal Bilten, 10.09.2019. godine. Članak dostupan na internet adresi <https://www.bilten.org/?p=28906>

i prepušta odluka da li će da budu prijavljeni ili ne.²² Položaj dostavljača koji rade preko partnerskih kompanija dodatno je otežan činjenicom da im te kompanije naplaćuju uslugu posredovanja u iznosu od 10 do 20 procenata u odnosu na sumu novca koju zarade obavljajući poslove dostave preko digitalnih platformi.²³ Tako imamo jednu paradoksalnu i istovremeno nezakonitu situaciju gde se digitalna platforma predstavlja kao posrednik u poslovima dostave, da bi ista ta platforma angažovala drugu kompaniju koja takođe vrši uslugu posredovanja, a koju potom naplaćuje kroz proviziju direktno dostavljačima koji su zaposleni u toj kompaniji.

c) Dostavljači kao studenti koji rade preko studentske zadruge

U odnosu na prethodno izložena dva modela angažovanja dostavljača, ovaj zasnovan na radu preko studentskih zadruga najmanje je prisutan u upotrebi. Temelji se na propisima kojima se reguliše rad studentskih i omladinskih zadruga.²⁴ Suština je da se lice najpre učlani u studentsku zadrugu a potom, posredstvom studentske zadruge, bude angažovan od strane digitalne platforme. Osnov angažovanja od strane same platforme uspostavlja se putem ugovora o privremenim i povremenim poslovima, za koji je Zakonom o radu predviđeno da može biti zaključen sa licem koje je član omladinske ili studentske zadruge u skladu sa propisima o zadrugama.²⁵ Na ovaj način, dostavljač (student) ostvaruje prava po osnovu rada koja su predviđena zaključenim ugovorom o privremenim i povremenim poslovima.

Da li će predlog direktive Evropske unije o unapređivanju uslova rada platformskih radnika promeniti stvari nabolje?

---

²² *Ibid.*

²³ Aleksandra Savanović, *Rad preko platformi u Srbiji – izbor ili nužnost*, internet portal Bilten, 07.08.2020. godine. Članak dostupan na internet adresi <https://www.bilten.org/?p=33977>. Isti navodi od strane dostavljača mogu se naći i u već pominjanom tekstu Marka Miletića, *Wolt i Glovo – inovacije u nepoštovanju radnih odnosa*, internet portal Mašina.

²⁴ U pitanju su Zakon o zadrugama („Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 112/2015) i Opšta pravila omladinskog i studentskog zadrugarstva („Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 20/98 i 7/2000 - odluka SUS, "Sl. list SCG", br. 1/2003 - Ustavna povelja i "Sl. glasnik RS", br. 47/2010).

²⁵ Članovi 197 i 198 Zakona o radu („Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014, 13/2017 - odluka US, 113/2017 i 95/2018 - autentično tumačenje).

Suočena sa činjenicom da obim platformskog rada intenzivno raste, te da kao takav platformski rad ostavlja značajne ekonomske posledice, kako one pozitivne na sveukupnu ekonomiju tako i one negativne na socijalno-ekonomski položaj onih koji vrše takav rada, u Evropskoj uniji (u daljem tekstu: EU) je 24. februara prethodne godine pokrenut postupak konsultacija između Evropske komisije i socijalnih partnera u cilju usvajanja novog akta koji bi na sveobuhvatan način regulisao prava platformskih radnika. Ovaj postupak rezultirao je predlogom Direktive o unapređivanju uslova rada koji se obavlja posredstvom digitalnih platformi.²⁶ Svrha ovog dokumenta da se naslutiti već iz samog njegovog naziva – poboljšanje socijalno-ekonomskog položaja platformskih radnika istovremeno obezbeđujući održivi razvoj gig ekonomije u EU. Taj cilj obezbeđuje se kroz tri grupe mera predviđenih ovom direktivom: 1) mere za utvrđivanje adekvatnog radnog statusa lica koja obavljaju poslove posredstvom digitalnih platformi (pretpostavka postojanja radnog odnosa); 2) mere koje obezbeđuju pravičnost, transparentnost i odgovornost upotrebe algoritamskog menadžmenta digitalnih platformi; i 3) mere koje poboljšavaju transparentnost rada platforme, sa posebnim akcentom na prekogranične slučajeve platformskog rada.²⁷ Za našu temu, ključna je analiza prve grupa mera – imajući u vidu modalitete rada dostavljača koji rade posredstvom digitalnih platformi postavlja se pitanje mogu li mere predviđene predlogom direktive doprineti poboljšanju njihovog radnopravnog položaja.

Drugo poglavlje predloga direktive posvećeno je normama za utvrđivanje adekvatnog pravnog statusa platformskih radnika. Sa tim u vezi, najpre se članom 3 predloga direktive uvodi obaveza za države članice da uspostave odgovarajući pravni okvir za ispravno utvrđivanje radnopravnog statusa lica koja rade posredstvom digitalnih platformi. Suština je da taj pravni okvir bude zasnovan na konceptu *primacy of facts*,²⁸ što znači da se odluka o radnopravnom statusu lica koja rade preko platformi mora temeljiti prvenstveno na činjenicama koje se odnose na stvarno obavljanje posla nezavisno od toga kako je određen odnos platforme i radnika u njihovom (eventualnom) ugovornom odnosu. Nadalje, predlogom direktive određuje se kako taj pravni

---

²⁶ Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on improving working conditions in platform work COM/2021/762 final, od dana 9.12.2021. godine.

²⁷ Annika Rosin, *Towards a European Employment Status: The EU Proposal for a Directive on Improving Working Conditions in Platform Work*, Industrial Law Journal, Vol. 51, No. 2/2022, str. 478.

²⁸ Šire o ovom konceptu u kontekstu predloga direktive videti kod: Valerio De Stefano, *The EU Commission's proposal for a Directive on Platform Work: an overview*, Italian Labour Law e-Journal, Vol. 15, No. 1/2022, str. 108-111.

okvir mora da izgleda, odnosno utvrđuju se kriterijumi na osnovu kojih se procenjuje da li je u konkretnom slučaju reč o radnom odnosu između platforme i radnika ili to nije slučaj. Tako, članom 4 ovog akta uvodi se pretpostavka postojanja radnog odnosa između ovih subjekata ukoliko su ostvarena dva od ukupno pet kriterijuma za procenu postojanja radnog odnosa u platformskom radu. U pitanju su sledeći kriterijumi:

- 1) platforma određuje visinu naknade za rad ili određuje njen najviši iznos (gornju granicu);
- 2) od lica koje radi putem platforme zahteva se poštovanje posebnih pravila u pogledu izgleda i ponašanja prema korisniku usluge ili rada;
- 3) platforma vrši nadzor nad radom ili vrši ocenu kvaliteta rezultata rada, uključujući i vršenje ovih aktivnosti elektronskim putem;
- 4) platforma vrši efektivno ograničavanje slobode platformskih radnika, a naročito njihovo diskreciono pravo da biraju svoje radno vreme ili periode odsustva, da prihvate ili odbiju zadatke ili da koriste podizvođače ili zamene;
- 5) platforma ograničava radniku mogućnost da izgradi sopstvene baze klijenata ili da isti posao obavlja za drugog subjekta.

Imajući u vidu date kriterijume sa jedne strane, i način funkcionisanja digitalnih platformi, a pre svega ulogu koju sa tim u vezi ima njihov algoritamski menadžment, sa druge, dalo bi se naslutiti da će u većini slučajeva platformskog rada, nezavisno od modaliteta radnog angažovanja dostavljača u kontekstu našeg istraživanja, doći do ostvarivanja navedene pretpostavke o postojanju radnog odnosa. Međutim, pre nego što navedene kriterijume primenimo na prethodno opisane modele angažovanja dostavljača kod nas, skrećemo pažnju na član 2 predloga direktive kojim se definišu osnovni pojmovi koji se upotrebljavaju u samom tekstu dokumenta. Polazeći od predmeta našeg istraživanja, posebno je značajno definisanje pojma *lice koje obavlja rad posredstvom platforme*, jer to su zapravo dostavljači iz prethodnih redova ovog članka. Tako lice koje obavlja rad posredstvom platforme određuje se kao:

svaki pojedinac koji radi putem platforme, bez obzira na ugovorno određivanje odnosa između tog pojedinca i digitalne radne platforme.

Na ovaj način, suštinski se u značajnoj meri sužava polje primene opisanih kriterijuma za određivanje pretpostavke postojanja radnog odnosa. Tako, imajući u vidu najčešće modalitete angažovanja dostavljača, potencijalna primena ove pretpostavke moguća je jedino u prvom opisanom slučaju. Razlog je taj što jedino u toj situaciji postoji direktna veza između digitalne platforme i dostavljača, te tako, nezavisno od toga što je ta veza zasnovana na postojanju ugovora o poslovnoj saradnji između dva, nominalno, nezavisna pravna subjekta, primenjujući koncept *primacy of facts*, ukoliko su ispunjena dva od pet kriterijuma, smatraće se da je između ovih subjekata prisutan radni odnos, a ne odnos poslovne saradnje. Kod preostala dva modaliteta angažovanja dostavljača, imajući u vidu da između njih i platforme postoji još jedan subjekt, sa kojim su oni u ugovornom odnosu, ne postoji mogućnost primene navedenih kriterijuma usled navedenog člana 2 predloga direktive.

Potencijalna rešenja i zaključna razmatranja

Nema sumnje da su platforme za dostavu hrane i kućnih potrepština uvele novi model poslovanja u ovoj privrednoj delatnosti. Međutim, taj model poslovanja ne prate inovativni pristupi na polju radnog angažovanja dostavljača. Štaviše, „novi“ poslovni model koji koriste platforme zasnovan je na odavno poznatim i već dugo prisutnim oblicima izbegavanja primene radnog zakonodavstva kroz prizmu normi privrednog i obligacionog prava. Autor nema sumnji da bi potencijalna primena predloženog teksta direktive u pravnom sistemu Republike Srbija dovela do još šire upotrebe dva načina angažovanja dostavljača kojima se isključuje mogućnost primene normi o određivanju pretpostavke postojanja radnog odnosa između platformi i dostavljača. Imajući u vidu da kapital uvek ide za profitom, jasno je da tendencija izbegavanja primene radnog zakonodavstva nije rezervisana samo za platforme koje deluju na teritoriji naše zemlje. Puno je takvih primera, od kojih najsvežiji dolazi iz Španije. Naime, Španija je prva država koja je donela poseban zakon u cilju poboljšanja pravnog položaja dostavljača koji rade posredstvom

platformi²⁹, a kojim se uvodi obaveza za platforme da u formi radnog odnosa angažuju dostavljače u slučaju ispunjavanja određenih kriterijuma. Međutim, nakon više od pola godine od primene zakona, većina platformi nije zaposlila nijednog dostavljača. Primenu ovog zakona pojedine platforme izbegle su uvođenjem novog algoritma za obračun novčane naknade za dostavu, koja sada formalno zavisi od dostavljača.³⁰ A glavni cilj ovog novog modela obračuna jeste da se dostavljačima učini neatraktivnim da stupe u radni odnos sa platformom zbog izuzetno niskih zarada koje bi bile isplaćivane po novom modelu.

Ipak, potencijalno rešenje vidimo u uvođenju obaveze za digitalne platforme da u odnosu na svoje partnerske kompanije vrše nadzor nad primenom radnog zakonodavstva. Ova obaveza bi značila dužnost platformi da kontrolišu da li angažovani podizvođači, što partnerske kompanije *de facto* jesu, poštuju obaveze iz radnog zakonodavstva prema svojim zaposlenima, a koji su zapravo lica koja suštinski obavljaju poslove dostave. Reč je o uvođenju odgovornosti za poštovanje pravila u velikim sistemima angažovanja podizvođača.³¹ Na ovaj način obezbeđuje se da kompanije koje angažuju podizvođače ostaju odgovorne za poštovanje prava po osnovu rada svih lica koja su radno angažovana u sistemu podugovaranja.

---

²⁹ Više o tome: Adrian Todolí-Signes, *Notes on the Spanish Supreme Court Ruling That Considers Riders to Be Employees* (članak od dana 23.10.2020. godine). Dostupno na Internet adresi: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3717599

³⁰ O načinu funkcionisanja novog modela algoritma za obračun novčane naknade za dostavu kod: Maria Alemany Ortiz, Will Hecker, *Inside Spain's failed plan to fix the gig economy: Riders law*, članak od dana 31.01.2022. godine. Dostupan na internet adresi: <https://www.huckmag.com/perspectives/inside-spains-failed-plan-to-fix-the-gig-economy/>

³¹ Jedan ovakav propis usvojen je u Nemačkoj sredinom prošle godine, a čija je postepena primena predviđena od 1. januara 2023. godine. *Lieferkettensorgfaltspflichtengesetz* (LkSG), German Federal Law Gazette, July 22, 2021.

